

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 6

@QMI_Institut

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
6-son
noyabr, 2025

November 2025
Volume 3
Number 6

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

*Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda
jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.*

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

"Innovatsion iqtisodiyot" ilmiy - amaliy
O'zbekiston elektron jurnali ta'lim, fan va
innovatsiyalar Respublikasi Oliy vazirligi
huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi**
rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli
qarori bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

**Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar
nashr etiladi:**

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

*Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal
Universitet, Rossiya)*

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

*Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog'iston Respublikasi
Milliy fanlar akademiyasi)*

*Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston
agrar universiteti)*

*Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva
energetika instituti, Rossiya)*

*Voynash Sergey Aleksandrovich - i.f.n. dotsent (Qozon Volga bo'yi (federal)
universiteti)*

*Pulyayeva Valentina Nikolayevna - i.f.d. professor (Rossiya Federatsiyasi hukumati
qoshidagi moliya universiteti)*

*Morkovkin Dmitriy Yevgeniyevich - i.f.d. professor (Rossiya Federatsiyasi hukumati
qoshidagi moliya universiteti)*

*Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi
Milliy fanlar Akademiyasi)*

*Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat
universiteti)*

*Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Chupin Aleksandr Leonidovich - i.f.d., professor, (P.Lumumba nomidagi Rossiya
xalqlar do'stligi universiteti)*

*Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar
universiteti)*

*Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazarot
fanlari instituti)*

*Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot
universiteti)*

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich - t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d. dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

Raqamli banklarda kreditlash hisobining me'yoriy va huquqiy asoslari

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna, Yusupov Otayor Otabekovich

Нормативно-правовые основы кредитного учета в цифровых банках

Джумаева Гулрух Джуракуловна, Юсупов Отаёр Отабекович

Regulatory framework for credit accounting in digital banks

Jumaeva Gulrux Jurakulovna, Yusupov Otayor Otabekovich

Received: November 3, 2025 Revised: November 8, 2025

■ Accepted: November 11, 2025 ■ Published Online: December 1, 2025

- **Annotatsiya:** ushbu maqolada raqamli banklarda kreditlash hisobining me'yoriy va huquqiy asoslari, kredit risklarini boshqarish mexanizmlari hamda zamonaviy raqamli texnologiyalarning bank tizimiga ta'siri ilmiy asosda o'rganiladi. Tadqiqotda milliy qonunchilik, xalqaro standartlar (Basel III, EBA yo'riqnomalari) hamda ilg'or bank amaliyotlari tahlil qilinib, raqamli kreditlash jarayonlarini tartibga solishdagi mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi. Natijalar banklar faoliyatida axborot xavfsizligi, shaffoflik va kredit portfeli sifatini oshirishda me'yoriy-huquqiy bazaning takomillashtirilishi muhimligini ko'rsatadi.
- **Kalit so'zlar:** raqamli banklar, kreditlash, me'yoriy-huquqiy asoslar, kredit riski, fintech, raqamli transformatsiya, bank nazorati.
- **Аннотация:** в данной статье рассматриваются нормативно-правовые основы учета кредитования в цифровых банках, механизмы управления кредитными рисками и влияние современных цифровых технологий на банковский сектор. В исследовании анализируются национальное законодательство, международные стандарты (Basel III, руководства ЕБА), а также передовая банковская практика. Определяются проблемы регулирования процессов цифрового кредитования и предлагаются пути их решения. Полученные результаты показывают, что совершенствование нормативно-правовой базы играет ключевую роль в повышении прозрачности, информационной безопасности и качества кредитного портфеля банков.
- **Ключевые слова:** цифровые банки, кредитование, нормативно-правовое регулирование, кредитный риск, финтех, цифровая трансформация, банковский надзор.
- **ANNOTATION.** This article examines the regulatory and legal foundations of credit accounting in digital banks, mechanisms for managing credit risk, and the impact of modern digital technologies on the banking sector. The study analyses national legislation, international standards (Basel III, EBA guidelines), and global best practices to identify existing challenges in regulating digital lending processes. The findings reveal that the enhancement of

regulatory frameworks is essential for improving transparency, information security, and the overall quality of bank credit portfolios.

- **Keywords:** digital banking, lending, regulatory framework, credit risk, fintech, digital transformation, banking supervision.

KIRISH

So'nggi yillarda moliyaviy xizmatlarning keskin raqamlashtirilishi natijasida raqamli banklar bank tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. An'anaviy banklardan farqli ravishda, raqamli banklar kreditlash jarayonlarini to'liq onlayn shaklda amalga oshiradi, bunda mijozni identifikatsiyalash, kredit tarixini tekshirish, to'lov qobiliyatini baholash va kreditni tasdiqlash kabi bosqichlar avtomatlashtirilgan platformalar orqali bajariladi. Raqamli kreditlashning bunday modeli nafaqat xizmat ko'rsatish tezligini oshiradi, balki xatoliklarni kamaytiradi va ma'lumotlarni qayta ishlashda ishonchlilikni ta'minlaydi. Zamonaviy tadqiqotlar O'zbekistonda raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi bank sektorining samaradorligini oshirishga xizmat qilayotganini ko'rsatadi.¹

Shu bilan birga, raqamli banklarda kreditlash jarayonining kengayib borishi ularni tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy bazaga bo'lgan ehtiyojni kuchaytirmoqda. Amaldagi "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonun hamda boshqa normativ hujjatlar asosan an'anaviy bank amaliyotlariga yo'naltirilgan bo'lib, raqamli kreditlashning xavfsizligi, elektron identifikatsiya, ma'lumotlarni himoya qilish, avtomatlashtirilgan kredit scoring tizimlari kabi yo'nalishlarni to'liq qamrab olmaydi. Tadqiqotchilar fikriga ko'ra, mavjud normativ hujjatlarni raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirish zarur bo'lib bormoqda.²

Bundan tashqari, raqamli kreditlash texnologiyalariga — xususan, big data, sun'iy intellekt, va blokcheyn platformalariga tayangan holda kredit risklarini baholash amaliyoti jadal rivojlanmoqda. Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, blokcheyn asosidagi kredit registrlari kredit operatsiyalarida shaffoflikni oshiradi, xavfsizlikni ta'minlaydi va firibgarlikning oldini olishga xizmat qiladi.³ Shu bois kreditlash jarayonini tartibga solish bo'yicha huquqiy mexanizmlarni texnologik ilg'or yondashuvlar bilan integratsiya qilish bugungi kunda dolzarb hisoblanadi.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqqan holda, ushbu maqolaning maqsadi — raqamli banklarda kreditlash hisobining me'yoriy va huquqiy asoslarini ilmiy manbalar, amaldagi

qonunchilik va ilg'or xorijiy tajriba asosida o'rganish, mavjud kamchilik va bo'shliqlarni aniqlash va ularni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. Mazkur tadqiqot O'zbekiston bank tizimini raqamlashtirish jarayonida muhim yo'nalishlardan biri — raqamli kreditlashning qonunchilikdagi o'rnini belgilashga xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqot "Raqamli banklarda kreditlash hisobining me'yoriy va huquqiy asoslari" mavzusini chuqur o'rganish uchun huquqiy-normativ tahlil metodi (legal analysis method) asosida olib borildi. Mazkur metod raqamli banklar, kreditlash jarayonlari, elektron identifikatsiya, ma'lumotlarni himoya qilish va kredit risklarini boshqarish bilan bog'liq milliy hamda xorijiy normativ-huquqiy hujjatlarni tizimli ravishda solishtirish va ularni amaliyotga tatbiq etish darajasini baholash imkonini beradi. Ushbu metod aynan raqamli kreditlashning huquqiy asoslari yetarli darajada shakllanmagan sharoitda eng mos ilmiy yondashuv sifatida tanlandi.

Metodning qo'llanish jarayonida, avvalo, O'zbekiston Respublikasining amaldagi "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni, "Elektron raqamli imzo to'g'risida"gi Qonun, "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonun hamda Markaziy bankning kreditlash amaliyotiga oid me'yoriy hujjatlari tahlil qilindi. Ushbu huquqiy manbalar orqali raqamli kreditlash tizimining aktualligi, mavjud cheklovlar va normativ bo'shliqlar aniqlanib, ular ilmiy tadqiqotlarda bildirilgan fikrlar bilan solishtirildi.⁴

Shuningdek, tadqiqotda raqamli banklar rivojlanishi va raqamli kreditlash xavfsizligini ta'minlashga doir zamonaviy ilmiy ishlanmalar ham normativ baza bilan qiyosiy tahlil qilindi. Xususan, O'zbekistonda raqamli banklar rivojlanish istiqbollari bo'yicha ilmiy tadqiqotlarda ko'tarilgan muammolar — elektron identifikatsiya jarayonidagi huquqiy noaniqliklar hamda raqamli kredit scoring tizimlarini tartibga solish ehtiyoji — asosiy tahlil nuqtalaridan biri bo'ldi.⁵ Bu esa tadqiqotning amaliy ahamiyatini kuchaytiradi.

1 Ziyadullayev, Z. (2023). Prospects of Digital Bank Development in Uzbekistan. Green Economy and Digital Development Journal, TDIU, 45–52. Havola: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/3798>

2 Qurbonboyev, A., & Umarova, Z. (2022). Banking Legislation of the Republic of Uzbekistan: Practice and Reforms. Green-Eco Scientific Journal, 33–40. Havola: <https://www.green-eco.uz/index.php/GED/article/view/4770>

3 Rakhimberdiev, K. (2021). Application of Blockchain Technologies in Ensuring the Security of Lending Transactions in the Digital Economy. TSUE Journal of Innovative Economy, 58–66. Havola: <https://iqtisodiyot.tsue.uz/journal/index.php/iit/article/view/261>

4 Qurbonboyev, A., & Umarova, Z. (2022). Banking Legislation of the Republic of Uzbekistan: Practice and Reforms. Green-Eco Scientific Journal, 33–40. Havola: <https://www.green-eco.uz/index.php/GED/article/view/4770>

5 Ziyadullayev, Z. (2023). Prospects of Digital Bank Development in Uzbekistan. Green Economy and Digital Development Journal, TDIU, 45–52. Havola: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/3798>

Metod doirasida raqamli kreditlash xavfsizligini oshirishda blokcheyn texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha xorijiy va mahalliy ilmiy manbalarning yondashuvlari ham sinchiklab o'rganildi. Ayrim tadqiqotlarda keltirilganidek, blokcheyn kredit tarixini qayd etish jarayonida shaffoflik va firibgarlikning kamayishiga yordam berishi mumkinligi ta'kidlanadi.⁶ Ushbu ilmiy qarashlar O'zbekiston normativ bazasining texnologik talablar bilan uyg'unlashuv darajasini baholashda qo'llanildi.

Shunday qilib, tanlangan metod raqamli kreditlashning huquqiy asoslarini chuqur o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash, normativ xatrlarni baholash va takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish imkonini berdi. Tadqiqotning keyingi boblarida normativ-huquqiy bo'shliqlar va taklif etilayotgan yechimlar aynan ushbu metod asosida shakllantiriladi.

NATIJALAR VA ULARNING TAHLILI

Ushbu tadqiqot raqamli banklarda kreditlash hisobining me'yoriy-huquqiy asoslari O'zbekiston sharoitida yetarli darajada shakllanmaganini ko'rsatdi. Huquqiy-normativ tahlil metodi asosida milliy qonunchilik, Markaziy bank me'yorlari hamda so'nggi yillarda raqamli banklar va fintech kreditlash haqida chop etilgan ilmiy tadqiqotlar o'rganildi. Tahlil jarayonida quyidagi asosiy natijalar aniqlandi.

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasining amaldagi normativ-huquqiy bazasi raqamli kreditlashning barcha bosqichlarini to'liq qamrab olmaydi. Xususan, elektron identifikatsiya jarayonlari "Elektron raqamli imzo to'g'risida"gi Qonun bilan tartibga solingan bo'lsa-da, raqamli kredit scoring, avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish tizimlari va kredit operatsiyalarida sun'iy intellektdan foydalanish bo'yicha alohida huquqiy normalar mavjud emas. Bu holat ilmiy manbalarda qayd etilgan fikrlar bilan ham mos keladi.⁷ Ikkinchidan, raqamli kreditlash jarayonida ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq talablar yetarli darajada huquqiy jihatdan mustahkamlanmagan. "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonunda umumiy tamoyillar belgilangan bo'lsa-da, kredit tarixini qayta ishlashda katta hajmdagi ma'lumotlar (big data) va algoritmik tahlil mexanizmlarini tartibga soluvchi maxsus normativ-huquqiy asoslar talab etiladi. Bu ilmiy adabiyotlarda bildirilgan fikrlar bilan bevosita tasdiqlanadi.⁸

Uchinchidan, yetakchi ilmiy manbalarda raqamli kreditlash xavfsizligini ta'minlashda blokcheyn texnologiyalarining afzalliklari ta'kidlangan, ammo O'zbekiston qonunchiligida kredit hisobi yoki kredit registrarlari uchun blokcheyn mexanizmlaridan foydalanish bo'yicha tartib mavjud emas. Shu jihatdan normativ bo'shliq mavjudligi ilmiy ishlanmalar tarafidan ham tasdiqlangan.⁹

Ushbu natijalarni umumlashtirish maqsadida quyidagi jadval shakllantirildi

1-jadval

Raqamli kreditlash bo'yicha mavjud normativ-huquqiy bo'shliqlar tahlili

Nº	Ko'rib chiqilgan yo'nalish	Amaldagi tartibga solish holati	Aniqlangan muammo	Ilmiy manbalarda tasdiqlanganligi
1	Elektron identifikatsiya	E-IMZO va E-Id orqali tartibga solingan	Avtomatlashtirilgan kreditlashtirish uchun yetarli emas	[1]
2	Kredit scoring jarayonlari	Me'yoriy asoslar mavjud emas	AI asosidagi risk baholash tartibga olinmagan	[1], [2]
3	Ma'lumotlar xavfsizligi	Umumiy normalar mavjud	Big Data va kredit tarixini qayta ishlash bo'yicha maxsus norma yo'q	[2]
4	Blokcheyn texnologiyalari	Kredit registrarlari qo'llanishi tartibga olinmagan	Shaffoflik va xavfsizlikni oshiruvchi mexanizmlar yo'q	[3]

6 Rakhimberdiev, K. (2021). Application of Blockchain Technologies in Ensuring the Security of Lending Transactions in the Digital Economy. TSUE Journal of Innovative Economy, 58–66. Havola: <https://iqtisodiyot.tsue.uz/journal/index.php/it/article/view/261>

7 Qurbonboyev, A., & Umarova, Z. (2022). Banking Legislation of the Republic of Uzbekistan: Practice and Reforms. Green-Eco Scientific Journal, 33–40. Havola: <https://www.green-eco.uz/index.php/GED/article/view/4770>

8 Ziyadullayev, Z. (2023). Prospects of Digital Bank Development in Uzbekistan. Green Economy and Digital Development Journal, TDIU, 45–52. Havola: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/3798>

9 Rakhimberdiev, K. (2021). Application of Blockchain Technologies in Ensuring the Security of Lending Transactions in the Digital Economy. TSUE Journal of Innovative Economy, 58–66. Havola: <https://iqtisodiyot.tsue.uz/journal/index.php/it/article/view/261>

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, raqamli banklarda kreditlashning barcha bosqichlari — mijozni aniqlash, kredit riskini baholash, kredit tarixini qayta ishlash va tranzaksiyalar xavfsizligini ta'minlash — bo'yicha mavjud qonunchilik texnologik jarayonlarga to'liq moslashmagan.

Ilmiy manbalarda qayd etilganidek, rivojlangan davlatlarda raqamli kreditlash tizimi sun'iy intellekt, blokcheyn, avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish modellaridan foydalanishga asoslanadi va bularning barchasi maxsus huquqiy normalar bilan qo'llab-quvvatlanadi¹⁰¹¹. O'zbekiston sharoitida esa raqamli kreditlash amaliyotini kengaytirish uchun quyidagi huquqiy mexanizmlarni kuchaytirish zarurligi aniqlandi:

- avtomatlashtirilgan kredit baholash tizimlari uchun alohida huquqiy status belgilash;
- algoritmik qarorlar ustidan inson nazorati (human oversight) mexanizmini joriy etish;
- blokcheyn asosida kredit registrlarini yuritish bo'yicha normativ me'yorlar ishlab chiqish;
- ma'lumotlar xavfsizligiga oid texnik va texnologik talablarni yangilash.

Mazkur natijalar O'zbekiston bank tizimining raqamli sohada rivojlanishi uchun yangi normativ va texnologik yondashuvlar zarurligini ko'rsatadi.

■ MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot natijalari raqamli banklarda kreditlash hisobining me'yoriy-huquqiy asoslari hali to'liq shakllanmaganini ko'rsatdi. Muhokama jarayonida mavjud holat xalqaro tajriba, milliy qonunchilik va ilmiy adabiyotlarda bildirilgan qarashlar bilan o'zaro solishtirildi.

Avvalo, kreditlash jarayonining raqamlashtirilishi O'zbekiston bank sektorida sezilarli o'sishga olib kelayotgan bo'lsa-da, tadqiqot natijalari elektron identifikatsiya, kredit scoring tizimlari va raqamli kredit portfellarini boshqarish mexanizmlari bo'yicha normativ-huquqiy bo'shliqlar mavjudligini tasdiqladi. Qurbonboyev va Umarova (2022) o'z ishlamlarida raqamli bank xizmatlari rivojlanishi bilan birga normativ moslashuv jarayoni ortda qolayotganini ta'kidlagan bo'lib, bu mazkur tadqiqot natijalari bilan ham qamrab olingan.¹²

Ikkinchidan, ilmiy adabiyotlarda qayd etilganidek, raqamli

kreditlashning muvaffaqiyati bevosita ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash mexanizmlariga bog'liqdir. Ziyadullayev (2023) raqamli banklar barqaror faoliyat yuritishi uchun shaxsiga doir ma'lumotlarni qayta ishlashning aniq tartibi, kredit tarixining yaxlitligi va algoritmik qarorlarning shaffofligini ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi.¹³ Tadqiqot natijalarida ham aynan shu yo'nalishlarda normativ bo'shliqlar mavjudligi aniqlandi. Shaxsiy ma'lumotlarni qayta ishlashga doir umumiy qonun mavjud bo'lsa-da, kreditlashga xos bo'lgan algoritmik tahlil, big data monitoringi va avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish jarayonlari yetarli darajada tartibga solinmagan.

Uchinchi muhokama nuqtasi sifatida, blokcheyn texnologiyalaridan foydalanish masalasi alohida e'tiborga ega. Rakhimberdiev (2021) kredit operatsiyalarida blokcheyndan foydalanish shaffoflikni oshirishi, firibgarlik ehtimolini kamaytirishi va kredit tarixining buzilmasligini ta'minlashi mumkinligini ilmiy isbotlagan.¹³ Ammo tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston qonunchiligida kredit registrlarida blokcheyn texnologiyasidan foydalanish tartibi mavjud emas. Bu esa xalqaro standartlarga moslashish jarayonini sekinlashtiradi.

Raqamli kreditlash tizimini normativ jihatdan takomillashtirish jarayonida xalqaro amaliyot bilan solishtirish muhim ahamiyatga ega. Masalan, Yevropa Ittifoqining PSD2 va GDPR hujjatlari kreditlash jarayonida ma'lumotlarning xavfsiz almashinuvi, mijozni himoya qilish va algoritmik qaror qabul qilishni tartibga soluvchi mexanizmlarni aniq belgilab beradi. Tadqiqot natijalari O'zbekistonda ushbu yo'nalishlarda normativ mexanizmlar yetishmasligini ko'rsatib, xalqaro amaliyotdan mos ravishda foydalanish zarurligini asoslaydi. Shuningdek, tadqiqot davomida aniqlanganidek, Markaziy bank me'yoriy hujjatlari asosan an'anaviy kreditlash jarayoniga mos keladi, raqamli kreditlash bo'yicha esa alohida talablarga ehtiyoj mavjud. Algoritmik risk baholash, onlayn kredit monitoringi va mijozning raqamli kredit salohiyatini baholash mexanizmlarini huquqiy jihatdan aniq belgilash raqamli banklarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, tadqiqot natijalari va mavjud ilmiy adabiyotlar mos ravishda shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda raqamli kreditlash tizimining rivojlanishi uchun quyidagi omillarni kuchaytirish zarur:

- aniq va to'liq normativ baza yaratish;

10 Ziyadullayev, Z. (2023). Prospects of Digital Bank Development in Uzbekistan. *Green Economy and Digital Development Journal*, TDIU, 45–52. Havola: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/3798>

11 Rakhimberdiev, K. (2021). Application of Blockchain Technologies in Ensuring the Security of Lending Transactions in the Digital Economy. *TSUE Journal of Innovative Economy*, 58–66. Havola: <https://iqtisodiyot.tsue.uz/journal/index.php/iit/article/view/261>

12 Qurbonboyev, A., & Umarova, Z. (2022). Banking Legislation of the Republic of Uzbekistan: Practice and Reforms. *Green-Eco Scientific Journal*, 33–40. Havola: <https://www.green-eco.uz/index.php/GED/article/view/4770>

13 Ziyadullayev, Z. (2023). Prospects of Digital Bank Development in Uzbekistan. *Green Economy and Digital Development Journal*, TDIU, 45–52. Havola: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/3798>

14 Rakhimberdiev, K. (2021). Application of Blockchain Technologies in Ensuring the Security of Lending Transactions in the Digital Economy. *TSUE Journal of Innovative Economy*, 58–66. Havola: <https://iqtisodiyot.tsue.uz/journal/index.php/iit/article/view/261>

□ ma'lumotlar xavfsizligi bo'yicha texnologik talablarni huquqiy jihatdan mustahkamlash;

□ kredit registrarlari uchun innovatsion texnologiyalardan foydalanishni tartibga solish;

□ xalqaro standartlarga mos algoritmik monitoring mexanizmlarini joriy etish.

Mazkur muhokamalar keyingi bob — xulosalar va takliflar — uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

Raqamli banklarda kreditlash hisobining me'yoriy va huquqiy asoslarini o'rganish bugungi zamonaviy moliya tizimi barqarorligi uchun nihoyatda muhimdir. Tadqiqot davomida ko'rsatib o'tilganidek, raqamli kreditlash jarayonlarining sifatli va xavfsiz ishlashi uchun mavjud normativ-huquqiy baza yetarli darajada takomillashganda, banklar faoliyati ham, mijozlar huquqlari ham ishonchli tarzda himoyalangani. Mavjud xalqaro me'yorlar — xususan, Basel qo'mitasi standartlari, EBA yo'riqnomalari va boshqa ilg'or tajribalar — raqamli kreditlashda risklarni aniqlash, baholash va kamaytirish bo'yicha aniq metodik yondashuvlarni taklif qilishi bilan e'tiborga loyiqdir.

O'zbekiston bank tizimi misolida amalga oshirilgan natijalar shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillarda normativ-huquqiy asoslarning kengayishi va raqamli xizmatlarning jadal rivojlanishi kredit portfeli sifatiga, jarayonlarning shaffofligiga va mijozlar uchun qulaylikning oshishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, ayrim kamchiliklar — masalan, kredit risklarini real vaqt rejimida baholash bo'yicha maxsus metodikalarning yetishmasligi yoki banklararo axborot almashinuvining bir xil standartga ega emasligi — tizimni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Metodologik yondashuv sifatida tanlangan normativ-huquqiy tahlil usuli raqamli kreditlash mexanizmlarini tartibga soluvchi qonun va standartlarning amaliy jarayonga ta'sirini aniq baholash imkonini berdi. Tadqiqot natijalaridan ko'rinib turibdiki, raqamli bank sektorida kreditlash jarayonlarini ishonchli boshqarish uchun normativ-huquqiy baza yetarli bo'lishi bilan birga, uning doimiy ravishda yangilanib borilishi ham zarur.

Umuman olganda, raqamli banklarda kreditlash hisobining huquqiy asoslari bo'yicha mazkur tadqiqot banklar faoliyatidagi zamonaviy tendensiyalarni chuqurroq anglashgayordam beradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli kreditlashning rivoji uchun barqaror, aniq va zamonaviy normativ baza asosiy omillardan biridir. Shuningdek, xalqaro tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish, kredit risklarini boshqarishning ilg'or yondashuvlarini joriy etish hamda texnologik infratuzilmani yanada takomillashtirish bank

tizimi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqola raqamli banklarda kreditlash jarayonlarini boshqarish bo'yicha amaliy va ilmiy izlanishlar uchun muhim nazariy asos yaratadi hamda kelgusida yanada chuqurroq tadqiqotlar olib borish zarurligini ko'rsatadi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Jumayeva Gulruh Jo'raqulovna – QDTU, “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrası professorı, i.f.n., professor / Профессор кафедры «Учет и аудит» КГТУ, доктор экономических наук / Professor of the Department of Accounting and Auditing at KSTU, Doctor of Economics

► gulruh.jumayeva.68@mail.ru

■ 0009-0001-0614-406X

2. Yusupov Otayor Otabekovich QDTU, “Buxgalteriya hisobi” mutaxassisligi 2-bosqich magistranti / Юсупов Отаёр Отабекович КГТУ, студент 2 курса магистратуры по специальности «Бухгалтерский учёт» / Yusupov Otayor Otabekovich KSTU, a second-year master's student

► otayor.yusupov7@gmail.com

■ 0009-0000-4601-924X

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nabieva, F. (2025). Legal, Innovative and Scientific Approaches to Study Modern Digital Banking. INTERNATIONAL SCIENTIFIC-ELECTRONIC JOURNAL “PIONEERING STUDIES AND THEORIES”, 1(4), 67–76. pstjournal.uz
2. Azimov, O. M. (2024). The use of digitalization and technologies in updating credit policy. Green Economy and Development Journal, (GED). Yashil Iqtisodiyot Taraqqiyot
3. Rakhimberdiev, K. (2021). Application of Blockchain Technologies in Ensuring the Security of Lending Transactions in the Digital Economy. TSUE Journal of Innovative Economy, 11(2), (i33). iqtisodiyot.tsue.uz
4. Umurzoqova, A. (2023). Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarining huquqiy asoslari. Green Economy and Development Journal. green-eco.uz
5. Kamolov, S. (2023). Raqamli transformatsiyaning mohiyati va bank sohasidagi ahamiyati. Green Economy and Development Journal. green-eco.uz
6. Samadkulov, M., & Allanazarov, R. (2024). Digitalization Processes in the Banking System and the Development of FinTech Solutions. World Scientific Research Journal. Scientific Journal

7. Axmedova, D. K. (2025). Tijorat banklarda chakana kreditlash jarayonlarini raqamlashtirishning o'ziga xos jihatlari. Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting. finance.tsue.uz
8. Almosova, S. (2023). Bank xizmatlarida innovatsion texnologiyalarni kengaytirish yo'nalishlari. Green Economy and Development Journal. green-eco.uz
9. Sadikov, S. O. (2024). Banklarning kreditlash faoliyatini innovatsiyalar asosida takomillashtirish ("Hamkorbank" ATB misolida). Shokh Library Journal. WOS Journals
10. Urazbayev, Q. B. (2023). Tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish. Ilm-Fan Yangiliklari Konferensiyasi maqolasi. Worldly Journals
11. Ulmasov, A. S. (2024). Revolutionizing Uzbekistan's Banking Sector Through Fintech Innovations. Indonesian Journal of Law and Economics Review, 19(2). ijler.umsida.ac.id+1
12. Shahzady, R. (2024). Micro-Finance and Regulations. Uzbek Journal of Law and Digital Policy, 2(4), 1-7. irshadjournals.com
13. Waliullah, M., Hossain, M. Z., Hasan, M. T., Alam, M. K., Sumaiya, M., & Siddiqui, N. A. (2025). Assessing the influence of cybersecurity threats and risks on the adoption and growth of digital banking: a systematic literature review. (preprint). arxiv
14. Lee, L. (2024). Enhancing Financial Inclusion and Regulatory Challenges: A Critical Analysis of Digital Banks and Alternative Lenders Through Digital Platforms, Machine Learning, and Large Language Models Integration. (preprint). arxiv

Moliya, kredit va
investitsiya

Финансы, кредит
и инвестиции

Finance, credit and
investment